

Rekodifikace civilního procesu – ano či ne?

JUDr. Petr Šuk,
soudce Nejvyššího soudu ČR

Když jsem byl požádán o napsání krátké úvodní glosy k vydání tohoto dvojčísla, věnovaného mimo jiné civilnímu procesnímu právu a jeho (uvažované) rekodifikaci, souhlasil jsem, a to přesto, že nejsem přesvědčen o nezbytnosti urychleného kompletního přepsání stávajícího kodexu. Ani já totiž nepochybuji o tom, že určité změny české procesní právo potřebuje. A odborná, korektně vedená a věcná diskuse představuje *conditio sine qua non* rozumné a pro společnost prospěšné právní regulace. Protože dobré právo je výsledkem diskursu.

Odpověď na otázku, zda je nutné přistoupit k rekodifikaci procesního práva, je především věcí právně-politického rozhodnutí. Dříve, než je stát učiní, by však měl vědět proč měnit, jak měnit, co změna přinese a jaké bude mít náklady. Aby to nebyla jen změna pro radost ze změny či pouhé převzetí náhodně vybrané zahraniční úpravy. Jinými slovy, je nutná analýza stávajícího stavu, analýza v úvahu přicházejících možností jeho změny a analýza dopadů. K rekodifikaci bychom měli přistoupit pouze za předpokladu, budeme-li si jisti, že nová podoba procesní úpravy povede k lepšímu naplnění účelu civilního soudního řízení, tedy k efektivnější ochraně porušených nebo ohrožených subjektivních soukromých práv.

Ačkoliv lze na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti nalézt dokument nadepsaný jako „Věcný záměr civilního řádu soudního“, jsem přesvědčen, že proces případné rekodifikace procesního práva (má-li k ní dojít) je stále na samém počátku. Rozhodnutí bývalého ministra spravedlnosti vydat se cestou faktického převzetí rakouského procesního kodexu bohužel nepředcházela ani potřebná diskuse, ani nezbytná analýza. To se také projevilo ve výsledné podobě nástinu věcného záměru, jenž byl praxí jednoznačně odmítnut jako nepoužitelný. Ne proto, že by myšlení právníků každodenně pracujících s procesním právem bylo ovlivněno „socialistickými deformacemi civilního procesu“ (jak se mylně domnívají autoři nástinu „věcného záměru“¹), nýbrž proto, že nastíněný koncept bolává místa českého procesu neléčí. Ona kritika, jež se snesla na nástin věcného záměru, totiž primárně nesměřovala proti základním cílům, k nimž má procesní právo směřovat, resp. hodnotám, jež má chránit, jako

spíše ke způsobu, jak těchto cílů (a ochrany hodnot) dosáhnout.

Velmi vítám zvýšený zájem české akademické obce o civilní procesní právo a její ochotu podílet se na jeho podobě. Přínos doktríny je totiž neoddiskutovatelný. Ve znalostech, jimiž disponuje. V metodologii, v systematice, v komparatistice. V teoretickém základu, na němž by každá právní úprava měla spočívat. A někdy i v odstupu, který umožňuje nalézt řešení tam, kde praktik takřkajíc pro stromy nevidí les. Nicméně, stejně jako pravidla procesu operace srdce nemůže vytvářet toliko teoretik, který nikdy nedržel skalpel v ruce, neměla by ani pravidla upravující postup soudů v civilním řízení vznikat bez těch, kteří je dnes a denně aplikují. Tedy především bez soudců a advokátů, věnujících se sporné agendě.

Při úvahách, zda a pokud ano, jak měnit, mějme na paměti, že tak jako i v jiných oblastech společenských vztahů nelze ani v civilním procesu očekávat, že každý problém či nejasnost vyřešíme změnou právní úpravy. A že dokonalá právní úprava nám přinese dokonalý svět. Není tomu tak. I s dokonalou úpravou lze špatně zacházet. A naopak, nedokonalosti zákona lze často překlenout toliko změnou praxe, výkladu či přístupu. Protože právo se může v čase měnit i tehdy, zůstává-li zákon stejný.

Přehlížet nemůžeme ani společenskou situaci. Opravdu máme v době, kdy se společnost stále vypořádává s masivní změnou soukromého práva, nemluvě o (stále rozsáhlejších, složitějších a rychlejších) změnách v dalších právních odvětvích, zcela změnit i civilní procesní právo? Budou přínosy větší než náklady, které si taková změna vyžádá?

Přiznávám, že i má představa dokonalého procesního práva je do určité míry vzdálena jeho sou-

¹ Viz str. 43 nástinu „Věcného záměru civilního řádu soudního“.

časné podobě. Líbil by se mi kodex jasný, stručný, výstižný a jednoduchý. Pravidla spíše principiální a nikoliv řešící každý detail. Nicméně jsem pragmatik a vím, že trend (nejen v Evropě) je přesně opačný. Ostatně pohled na množství a podobu paragrafů „nového“ občanského zákoníku hovoří za vše.

Proto se – alespoň pro nejbližší dobu – kloním spíše k uvážlivé a rozumné nápravě těch bolavých míst českého procesního práva, které činí v praxi největší potíže, cestou novelizace stávajícího předpisu. Oproti autorům nástinu věcného záměru si totiž nemyslím, že by současná úprava sporného

řízení postrádala „základní hodnotovou koncepci“² či že by byla zcela nevyhovující a nepoužitelná. K identifikaci problematických bodů přitom může přispět stávající diskurs probíhající nad podobou procesního práva, a to včetně příspěvků, statí a článků uveřejněných v tomto dvojčísle.

Přistoupíme-li nakonec (v delším časovém horizontu) k rekodifikaci procesního práva, tak necht' je to změna vskutku přínosná, reagující na potřeby společnosti, reflektující měnící se společenské i technologické podmínky, změna hodná 21. století.

² Viz str. 17 nástinu „Věcného záměru civilního řádu soudního“.